

POZNÁVANIE STREDOVEKÝCH TECHNICKÝCH ZRUČNOSTÍ V RANEJ EDUKÁCII

EXPLORING TECHNICAL SKILLS IN EARLY EDUCATION IN THE MIDDLE AGES

Kačeriaková Michaela, Krnáčová Martina, Huřová Zlatica

Abstract:

Authors in the post are dealing with the technical skills in the Middle ages. The intention is to highlight the possibilities of using knowledge from the development of techniques in the processing of the proposals for the activities, which are meant for children in early education. The proposals of the curricular integration of subjects: technical education, the theory of the fatherland and biology are focused on discovering and using technical materials, traditional crafts, customs and the foundation of the traditional food preparation and also the architecture.

Key words:

Development, technique, Middle ages, technical-working activities, early education, board, crafts, technical materials

Abstrakt:

Autorky sa v príspevku venujú stredovekým technickým zručnostiam. Zámerom je poukázať na možnosti využitia poznatkov z oblasti rozvoja techniky pri spracovaní návrhov na činnosti v aktivitách pre deti ranej edukácie. Návrhy s obsahovou integráciou predmetov pracovné vyučovanie, vlastiveda a prírodoveda sú zamerané na spoznávanie a využívanie technických materiálov, tradičných remesiel, zvykov a základov tradičného stravovania, prípravy jedál ale aj architektúry.

Kľúčové slová:

rozvoj, technika, stredovek, pracovno-technické činnosti, raná edukácia,, stravovanie, remeslá, technické materiály

1 ÚVOD

Dôležitou súčasťou identity človeka je poznať svoje okolie v ktorom žije – prírodu, ale aj kultúru. Nám ako budúcim učiteľkám primárneho vzdelávania a členkám občianskeho združenia Castellum Cassovia záleží na tom, aby deti poznali históriu svojho prostredia v ktorom vyrastajú, pamiatky a krásy tohto prostredia. V príspevku sme sa zamerali na históriu rozvoja techniky v období konca 14. storočia a začiatku 15. storočia. V tom čase bolo Uhorsko v najväčšom rozkvetu. Priblížime remeselnícku výrobu, keďže je najlepším príkladom ako sa vyvíjal technický rozmach v tomto období. Už okolo roku 3000 pred n. l. sa objavilo kovanie medi, spracovanie kovov na predmety, nádoby, nástroje, pracovalo sa na hrnčiarskych kruhoch, tkáčskych stavoch a jednoduchých točovkách na opracovanie dreva.

Cieľom návrhov na činnosti aktivít, ktoré uvádzame je spoznávanie a využitie technických materiálov, tradičných remesiel, zvykov a základov tradičného stravovania, prípravy jedál, ale aj architektúry.

2 HISTÓRIA TEXTILNEJ TECHNOLOGIE

Látky sprevádzajú človeka od čias doby ľadovej v snahe o zahalenie tela a ochrany pred mrazom. Najprv to boli kože zvierat, neskôr tkaniny, spracované rozličnými technológiami. Vývoj týchto technológií a strojov na ich realizáciu sa neustále zdokonaľoval. Využívali sa prírodné materiály, u ktorých sa využívali ich prirodzené vlastnosti. Na počiatku bolo použitie odevov účelové, ako ochrana pred počasím a úrazom (prikryvka hlavy, obuv), až neskôr sa pridružil účel estetiky, ktorý je v súčasnosti prioritný. (Vasilko, 2014) Najstarším textilným materiálom bola vlna, ľan a konope.

2.1 TKÁČSTVO

Tkáči patrili medzi najchudobnejších remeselníkov. Tkalo sa prevažne v zime, keď nebola práca na poli. Používali sa krosná vo viacerých variantoch konštrukcie. Technika tkania bola známa už v neolite, o čom svedčia archeologické nálezy kameňov, napínajúcich osnovu na vertikálnom tkáčskom stave. Krosná sa vyrábali domáckym spôsobom – svojpomocne, neskôr ich vyrábali vyučení remeselníci – stolári. (Čellárová, 1997)

Horizontálny štvorbrdový rámový tkáčsky stav z r. 1400 pred n. l.

Aktivity so žiakmi:

Žiaci pozorne sledujú výklad doplnený prezentáciou. Zapájajú sa do rozhovoru a výkladu učiteľky, prezerajú si rôzne druhy látok, krosná. Učiteľka vysvetlí žiakom postup práce pri tkaní na stolových krosnách. Rozdá im pomôcky, poučí ich o práci a názorne im ukáže správny postup práce. Žiaci pracujú podľa pokynov učiteľky. Žiaci dodržiavajú postup práce, správnu manipuláciu s vlnou a s krosnami.

2.2 KRAJČÍRSTVO

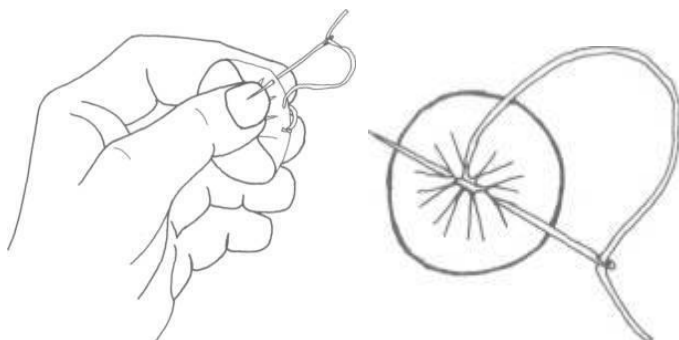
Krajčíri boli v minulosti vysoko cenenými remeselníkmi, ktorí poznali svojich zákazníkov doslova od hlavy až po päty. Tak ako dnes, aj v období stredoveku bol veľký rozdiel medzi krajčírom – majstrom z cechu a šičkami, ktoré len opravovali staré šaty, skladali jednotlivé kusy k sebe, prípadne šili jednoduché odevy. Dobrý krajčír však vedel vytvárať strihy na často nesmierne náročné odevy, vyznal sa v látkach, komunikoval so zákazníkmi a bol aj hlavou celej dielne. (Tibenský, 2013)

Krajčír z 15. storočia

Aktivity so žiakmi:

Žiaci pozorne sledujú výklad doplnený prezentáciou. Zapájajú sa do rozhovoru a výkladu učiteľky, prezerajú si rôzne odevy, ktoré sú rozdelené podľa spoločenských vrstiev, skúšajú si ich obliecť. Učiteľka vysvetlí žiakom postup práce pri vyrábaní gombíkov a zástery. Rozdá im pomôcky: látka, ihla, niť, nožnice, ceruzka. Názorne im ukáže správny postup práce. Žiaci pracujú podľa pokynov učiteľa. Učiteľka usmerňuje žiakov a riadi celú aktivitu žiakov. Žiaci dodržiavajú postup práce.

3 STRAVOVANIE A STOLOVANIE

Strava patrila a stále patrí k základným životným potrebám človeka. Jedlá môžeme rozdeliť na varené, pečené, opekané alebo aj pražené. V stredoveku sa pestoval jačmeň a pšenica. Pripravovali sa rôzne placky, ktoré sa piekli v peci. Typickou stredovekou špecialitou boli kaše. Dochucovali sa bylinkami, zeleninou, korením. Sladká kaša bola veľmi vzácna na dochucovanie sa používal med, používali slivky, jablká, hrušky. Najbežnejším mäsom v stredoveku bola hydina a hovädzie. K základným a lacno dostupným potravinám v stredoveku patrila zelenina. Jedla sa surová, varená alebo sa konzervovala kvasením či solením. Využívala sa cibuľa, špenát, petržlen a mrkva. Na našom území sa zbierali jablká, hrušky, višne, slivky, drienky a jahody. Ovocie sa konzumovalo čerstvé, prípadne sa konzervovalo sušením alebo sa z dostupných plodov varil lekvár. V stredoveku sa sladilo medom, ktorým sa však v kuchyni dosť šetrilo a to aj v čase, kedy sa brtníctvo (získavanie medu od divo žijúcich včiel) postupne zmenilo na domáce včelárstvo. (Jesenský, 2012)

Aktivity so žiakmi:

Žiaci pozorne sledujú výklad doplnený prezentáciou a ochutnávkou niektorých stredovekých jedál. Zapájajú sa do rozhovoru a výkladu učiteľky, prezerajú si

kuchynský riad a suroviny, ktoré budú potrebovať na stredoveké recepty. Učiteľka vysvetlí žiakom postup práce, receptu. Rozdá im pomôcky a suroviny. Žiaci pracujú podľa pokynov učiteľa. Učiteľka usmerňuje žiakov a riadi celú aktivitu žiakov. Žiaci dodržiavajú postup práce.

3.1 FAZULE SO SLIVKAMI

Suroviny: slanina, cibuľa, sušené slivky, slivkový lekvár, fazuľa, med, voda,

Postup: opečieme slaninu s cibuľou, pridáme slivkový lekvár, sušené slivky, fazuľu, med a podlejeme vodou. Necháme chvíľu povariť, zahustíme popučenými fazuľami.

4 HRNČIARSTVO

Hrnčiarstvo patrí medzi najstaršie a zároveň najrozšírenejšie remeslá na svete vôbec. Popri remeselnom hrnčiarstve malo veľký význam aj ľudové hrnčiarstvo. Jeho predstavitelia síce nemali remeselnícku kvalifikáciu, ale ich výrobky v mnohom nezaostávali za remeselníckymi. (Segeš, 2010)

Aktivity so žiakmi:

Žiaci pozorne sledujú výklad doplnený prezentáciou. Zapájajú sa do rozhovoru a výkladu učiteľky, prezerajú tvary rôznych váz a výrobkov z hliny. Učiteľka vysvetlí žiakom postup práce. Rozdá im pomôcky: hrnčiarska a keramická hlina, nádoba na vodu, zástera, podložky pre žiakov, farby na keramiku, štetce, šliker. Poučí ich o práci s modelovacou hmotou, názorne im ukáže správny postup práce. Žiaci pracujú podľa pokynov učiteľa. Učiteľka usmerňuje žiakov a riadi celú aktivitu žiakov. Žiaci dodržiavajú postup práce, správnu manipuláciu s modelovacou hmotou.

Krčah, váza a misa – vymiesenu a spracovanú hlinu formujeme oboma rukami do gule, potom do nej urobíme prstom dierku a tvarujeme misu, vázu či krčah. Vyťahujeme do výšky alebo do šírky a prstami vyhladzujeme hrúbku, aby bola na všetkých miestach rovnaká. Snažíme sa, aby bola hlina stále vlhká (nie mokrá), vtedy sa dobre vyhladzuje, zarovnávajú sa okraje a dosahuje sa správny tvar výrobku. Uško prilepíme šlikrom, zahladíme a začistíme vonkajšiu stranu. Necháme dobre aj niekoľko dní vysušiť, môžeme zafarbiť.

5 LUKOSTREĽBA

Lukostreľba je od nepamäti spájaná s ľudstvom, až sa javí ako jedna z najprírodzenejších vecí v živote človeka. Luk vznikol pradávno, v počiatkoch ľudskej civilizácie, keď človek zistil, že ohnutý konár spojený povrázkom dokáže vystreliť iný konár. Luky ale aj šípy sa postupom času zdokonaľovali. Človeku ale dlho trvalo, kým prišiel na to, že luk aj šípy musia mať svoje kvality. Tak ako všetko, tak aj luky prešli postupom času svojim vývojom. Od neotesaných palíc, cez rovné opracované drevené luky, neskôr z kompozitných drevených materiálov, reflexné luky, po moderné laminátové luky, respektíve kovové kladkové luky. Pre našu prácu sa sústredíme na obdobie stredoveku a to rovné luky tzv. english longbows a na jazdecké reflexné luky.

Aktivity s deťmi:

Žiaci pozorne sledujú výklad doplnený prezentáciou. Zapájajú sa do rozhovoru a výkladu učiteľky a výrobcu lukov, prezerajú si luky, šípy. Výrobca lukov vysvetlí žiakom postup práce pri vyrábaní luku. Žiaci si budú môcť vyskúšať niektoré

postupy výroby lukov a šípov. Naučia sa základy streľby z luku a budú si môcť aj vyskúšať strieľať z luku.

5.1 STREDOVEKÉ HRY

Deti v stredoveku poznali obrovské množstvo pohybových hier, dokladajú nám to písomné aj obrazové pramene. V niektorých hrách sú zvyšky slovanských obradov, hralo sa veľké množstvo starých hier, zmysel ktorých bol už dávno zabudnutý, zostala iba estetická forma, ktorú deti naplňali svojim vlastným obsahom. (Bukovčanová, 2013)

Aktivity s deťmi:

Žiaci pozorne sledujú výklad doplnený prezentáciou. Zapájajú sa do rozhovoru a výkladu učiteľky, prezerajú si stredoveké hry. Učiteľka vysvetlí žiakom postup práce a postup hry. Rozdá im pomôcky: kamene, drevená doska, štetec, akrylová farba biela a čierna. Názorne im ukáže správny postup práce. Žiaci pracujú a hrajú sa podľa pokynov učiteľky. Učiteľka usmerňuje žiakov a riadi celú aktivitu žiakov. Žiaci dodržiavajú postup práce a pravidlá hry.

5.2 VÝROBA PIŠKVORIEK:

Väčšie množstvo podobne veľkých kamienkov, môžeme pred použitím opláchnuť pod tečúcou vodou a nechať uschnúť. Kamienky rozdelíme na rovnaký počet a bielou farbou nakreslíme na každý kameň symbol. Na drevenú dosku čiernou farbou nakreslíme štvorcovú sieť. Necháme uschnúť.

6 ZÁVER

Príroda a kultúra je neodmysliteľnou súčasťou nášho života. Deti prirodzene skúmajú okolie, ktoré ich obklopuje. Snažia sa pochopiť svet tak, že manipulujú s predmetmi a experimentujú s nimi. Cieľom práce bolo poukázať na dôležitosť poznať svoje okolie a našu históriu a nadobudnúť vzťah k prírode. Dať deťom priestor nato, aby mohli preniknúť do práce našich predkov, najmä remeselníkov a vlastnými rukami si vyskúšať ich remeslo.

Ako budúce učiteľky v základnej škole a zároveň členky občianskeho združenia Castellum Cassovia sme navrhli rôzne edukačné aktivity s obsahovou integráciou predmetov pracovné vyučovanie, vlastiveda a prírodoveda na spoznávanie technických materiálov, tradičných remesiel, zvykov a základov tradičného stravovania, prípravy jedál, ale aj poznávanie Košického hradu a stredovekého hradného života.

Literatúra

1. BUKOVČANOVÁ, E. 2013. *Hry a hračky v stredoveku*. [online]. 2013. Dostupné na internete: <<http://historyweb.dennikn.sk/clanky/detail/hry-a-hracky-v-stredoveku#.WHJLXGkiyDw>>.
2. ČELLÁROVÁ, L. 1997. *Ľudové tradície a remeslá na Slovensku a ich využitie v štúdiu učiteľstva I. st.* ZŠ. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta, UMB, 1997. 94 s. ISBN 80-8055-129-43.
3. JESENSKÝ, M. 2012. *Vychutnajte si stredovek : stredoveká kuchárka*. [online]. Žilinský samosprávny kraj. 2012. Dostupné na internete: <<http://www.regionzilina.sk/files/on-line-kniznica/kocr/stredoveka-kucharka.pdf>>.

4. SEGEŠ, V. 2010. *Remeslá a cechy v starom Prešporku*. Bratislava : Marenčin PT, spol. s. r. o., 2010. 301s. ISBN 978-80-8114-049-5.
5. TIBENSKÝ, M. 2013. [Starí majstri mesta trnavského – krajčírj](http://nzs.trnava.sk/?q=node/1205). In *Novinky z radnice – informačný mesačník mesta Trnavy*. [online]. 2013. Dostupné na internete: <<http://nzs.trnava.sk/?q=node/1205>>.
6. VASILKO, K. 2014, *História a vývoj techniky*. [online]. Prešov : Technická univerzita v Košiciach, Fakulta výrobných technológií so sídlom v Prešove. Dostupné na internete: <<http://www.karolvasilko.com/download/Historia%20a%20vyvoj%20techniky%202014.pdf>>. ISBN 978-80-553-0875-3.

Kontaktná adresa

Michaela Kačeriaková, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta pedagogická, Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky, Ružová 13, E-mail: kaceriakovamichaela@gmail.com

Martina Krnáčová, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta pedagogická, Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky, Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica, E-mail: tinka.krnacova155@gmail.com

Zlatica Huľová, PaedDr., PhD. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky, Ružová 13, E-mail: zlatica.hulova@umb.sk

Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici